Lunds Historia

Den Danska Staden

Lund är en av de äldsta städerna i Norden och nuvarande Sverige. Den har under mycket lång tid varit ett centrum för religion och utbildning. Staden grundades omkring år 990,[2] sannolikt flyttad på kungligt initiativ från ett tidigare läge en halvmil längre söderut

Lunds historia

Lund är en av de äldsta städerna i Norden och nuvarande Sverige. Den har under mycket lång tid varit ett centrum för religion och utbildning.

Källa wikipedia, Lunds Kommun, bildspel Anders Dernback 2019

Lund den Danska staden

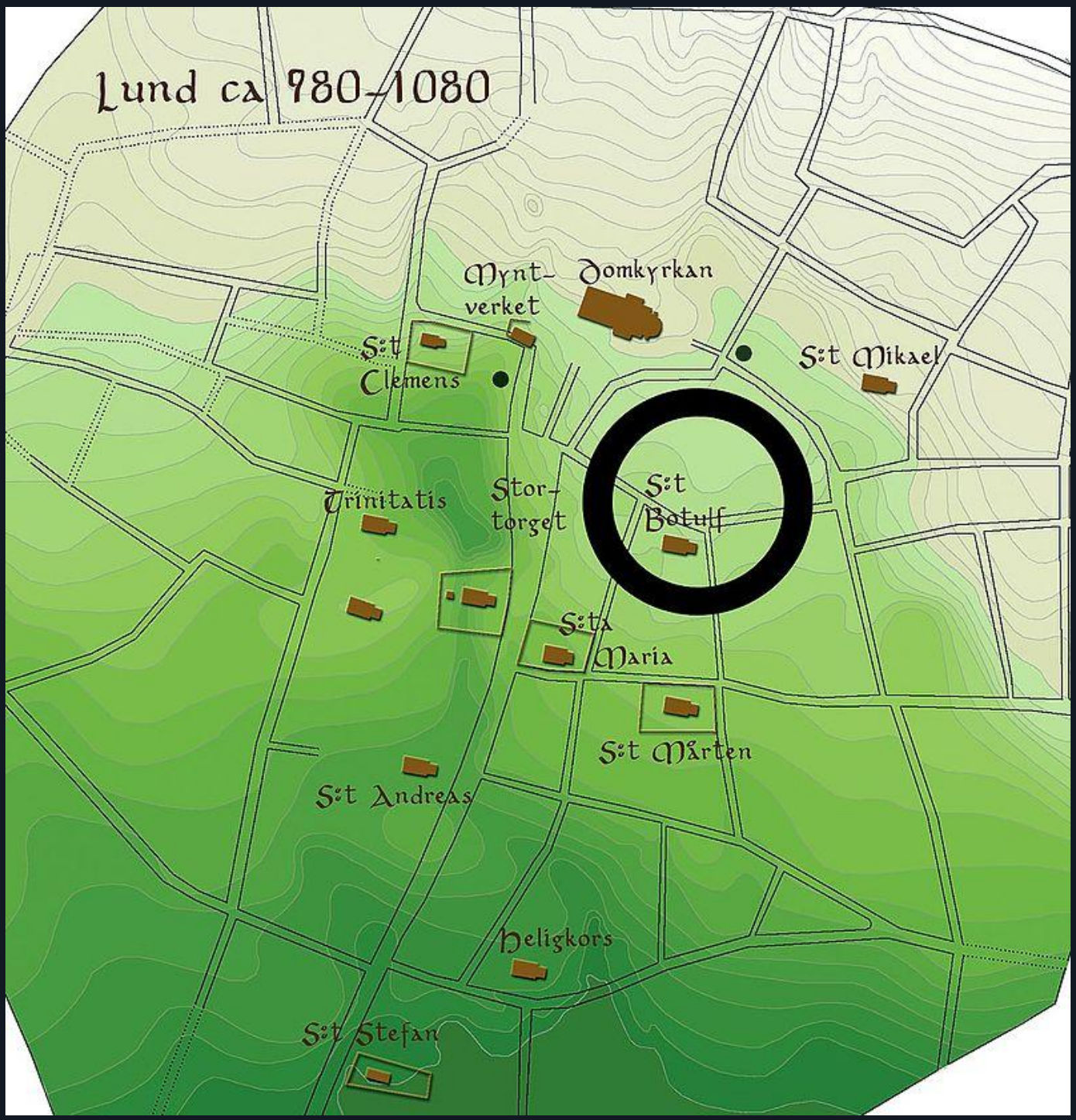

Lund den Danska staden

Förhistoria och grundande

Redan för 6000 år sedan fanns det bosättningar inom det område som idag är Lund. Staden grundades omkring år 990, sannolikt flyttad på kungligt initiativ från ett tidigare läge en halvmil längre söderut, där arkeologiska utgrävningar vid Uppåkra indikerar en bosättning från före vår tideräknings början som blivit nedbränd i slutet av 900-talet. De arkeologiska fynden ger anledning att tro, att staden vid Uppåkra, som kanske redan kallades Lund, varit centralort för det bördiga sydväst-Skåne från 400-talet och framåt — en roll som Lund övertog problemfritt. Stadens nya läge var strategiskt fördelaktigt.

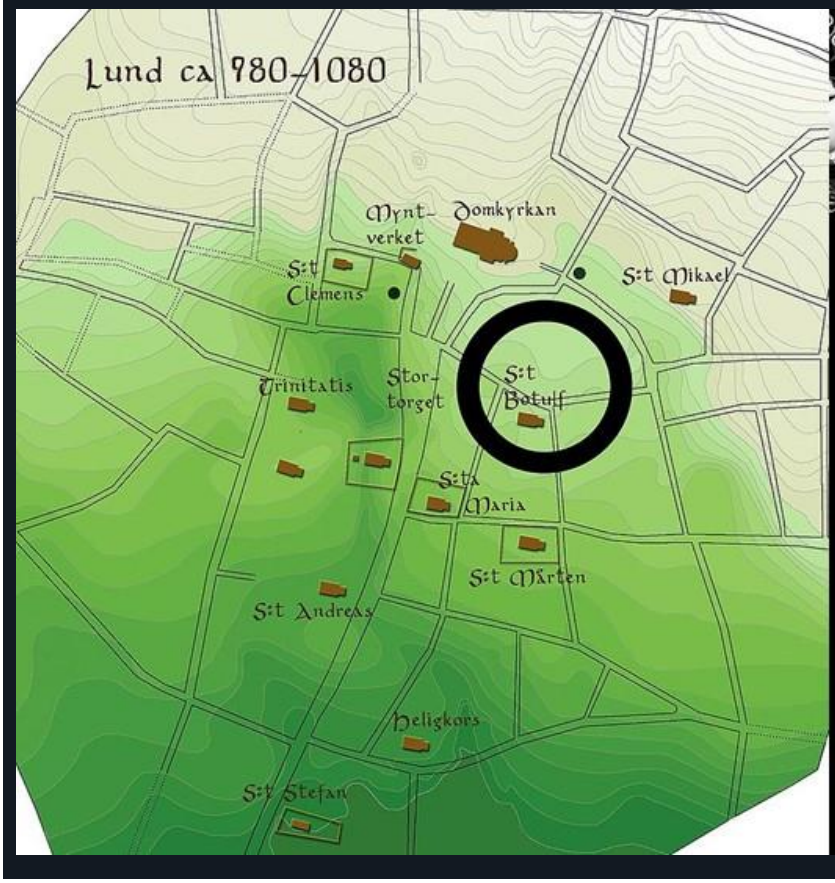

Karta

Det äldsta Lund med ursprungstopografi och kyrkor. Ett tänkbart läge för en av Harald Blåtands trelleborgar är inlagd. Rosborn 2004.

Lund den Danska staden

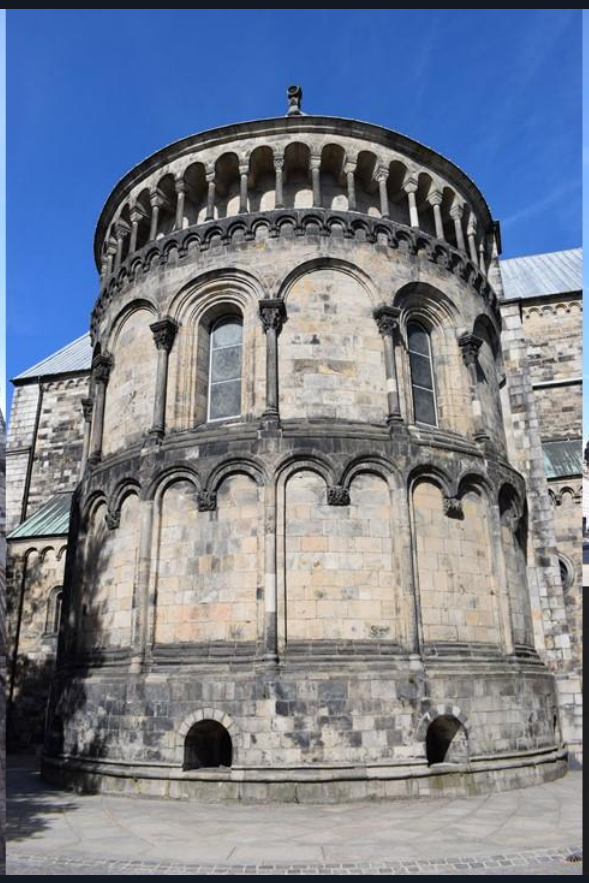

Ser ut som att Danmark åter-tagit Lund? Svenskt år 1658

Lund blev biskopssäte år 1060, när Danmark organiserades i ett tiotal stift. Från 1066 var den underställd ärkebiskopen i Hamburg-Bremen med gränser motsvarande dagens stift plus Bornholm och Halland, innan den 1103 blev ärkebiskopssäte för Norden. I Adam av Bremens historiska arbete från 1070-talet beskrivs Lund som Skånes huvudort och en nordisk parallell till den engelska staden London. Båda städerna uppfattades som kungliga huvudorter i sina respektive landsdelar.

Lund den Danska staden

Medeltiden

Kyrka och kristen gravplats dateras till början av 990-talet, samtidigt med stadens förmodade grundande. Lund grundades för att bli en maktbas för den danska kungen och den kristna missionen. Fram till 1066 hade Lund starka förbindelser med ärkebiskopssätet i Canterbury.

Lund blev biskopssäte år 1060, när Danmark organiserades i ett tiotal stift. Från 1066 var den underställd ärkebiskopen i Hamburg-Bremen med gränser motsvarande dagens stift plus Bornholm och Halland, innan den 1103 blev ärkebiskopssäte för Norden.

Adam av Bremen skriver

I Adam av Bremens historiska arbete från 1070-talet beskrivs Lund som Skånes huvudort och en nordisk parallell till den engelska staden London. Båda städerna uppfattades som kungliga huvudorter i sina respektive landsdelar.

Skapandet av det nya maktcentrat gick dock inte helt problemfritt för staden, eftersom även Dalby en mil öster om staden aspirerade på att få biskopssätet och byggde en egen domkyrka (ej färdigställd). Detta berodde troligen på att både den tyska och den engelska kyrkan gjorde anspråk på den östdanska missionen. Dalby blev centrum för de tyska intressena och Lund för de engelska. Men redan år 1066 nedlades Dalby stift och Lund blev därefter det enda östdanska stiftet. År 1103 blev Lund ärkebiskopssäte för hela norden och precis som Uppåkra tidigare fick även Dalby föra en ny alltmer borttynande tillvaro.

Lund den Danska staden

Tjugosju kyrkor och kloster

Under medeltiden var Lund ett kyrkligt centrum. Staden var Danmarks andliga huvudstad och kallades både Metropolis Daniae och Nordens Rom. GenomKnut den heligesdonationsbrev 1085 skapades de ekonomiska förutsättningarna för att uppföra en katedral. Gåvan ledde även till att man instiftade en katedralskola. På samma plats som en mindre kyrka legat byggdes en större helgedom till Sankt Laurentius (Sankt Lars) ära- Lunds domkyrka.

Den så kallade kryptan– kyrkans västra del med absid och underjordisk del– stod klar 1123. Högtidlig invigning av högaltaret och hela Domkyrkan ägde rum den 1 september 1145.

I Lund fanns som mest tjugosju kyrkor och kloster inom eller precis utanför stadskärnan.

Katedralskolan

1085 grundlades Katedralskolan som är Nordens äldsta skola. Någon gång före 1089 grundades Allhelgonaklostret, Lunds första kloster. Under 1100-talets första hälft byggdes Lunds domkyrka och flera mindre kyrkor. På 1200-talet grundades kloster som Gråbrödraklostret och Svartbrödraklostret. Kyrkor var ett dominerande inslag i Lund under tidig medeltid. I samband med Sven Estridssons stiftsreform år 1060 då Lund utsågs till biskopssäte inleddes en omfattande kyrkobyggnadsperiod. På 1000-talet uppfördes ett tiotal ej bevarade träkyrkor i staden. På 1100-talet började dessa ersättas av stenkyrkor och fram till 1200-talets mitt uppfördes inte mindre än 27 stenkyrkor på olika platser i Lunds stadsområde. Reformationen innebar dock ett hårt slag för kyrkobyggnaderna och nästan alla revs under 1500-talets lopp. Idag finns endast Domkyrkan och Sankt Peters klosters kyrka kvar av dessa kyrkor.

Lund den Danska staden

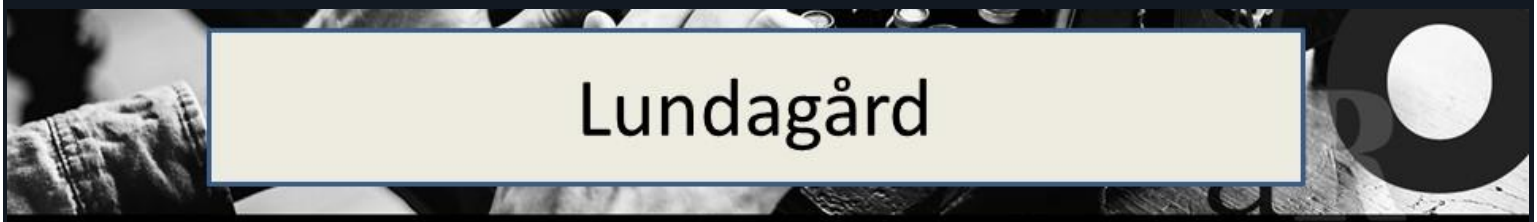

Lundagård

I Lundagård norr om domkyrkan låg ärkebiskopens residens som efter hand blev en starkt befäst borg. Domkyrkan omgavs av ett flertal byggnader, bland annat det ännu bevarade liberiet som fungerade som domkapitlets biblioteksbyggnad under medeltidens senare del. Hela det sammanhängande domkyrkoområdet avgränsades av en krenelerad mur.

Den övriga bebyggelsen i Lund bestod till en början av större stadsgårdar. Men under 1000-talets andra hälft och 1100-talets början genomgick bebyggelsen en större omvandling med avstyckningar av ett flertal mindre tättbebyggda tomter. Detta berodde troligen på en kraftig befolkningsökning, men också en förändrad syn på stadslivet med specialisering och arbetsdelning i stället för den tidigare självhushållningen. Till skillnad från många nordeuropeiska städer som genomgått omfattande stadsplaneförändringar har Lund behållit mycket av sitt oregelbundna medeltida gatunät.

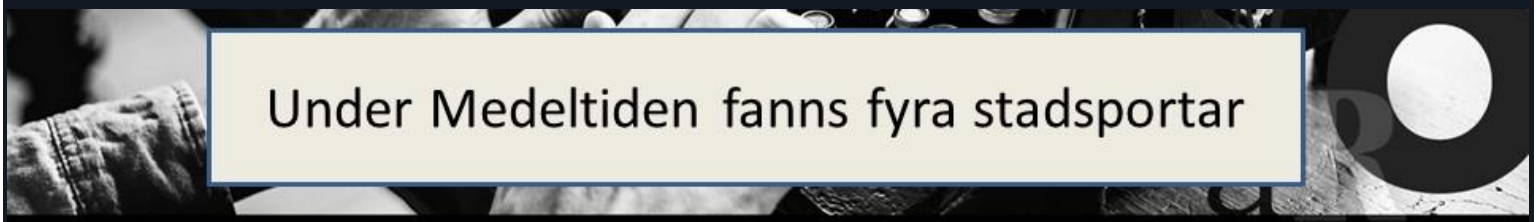

Under Medeltiden fanns fyra stadsportar

På 1130-talet uppfördes en stadsfästning runt staden i form av en jordvall och en vallgrav. En del av den ursprungligen 3700 meter långa stadsvallen finns ännu bevarad ovan jord i Stadsparken. Under medeltiden fanns fyra stadsportar, en i varje väderstreck.

Medeltidsborgaren i Lund var köpman eller hantverkare men också jordbruk för självhushållning var vanligt. Stortorget var redan från stadens grundande en central plats i Lund. Där bedrevs handel, och torget var också en viktig representativ plats för kungen och kyrkan.

Staden styrdes från 1200-talet av en rådsförsamling, innan dess hade kungen det avgörande inflytandet över stadens styrelse. Under 1300-talet stärktes självstyret i de danska städerna, borgarskapet fick genom handeln större inflytande och rådet ersattes av ett borgmästareämbete. De äldsta kända borgmästarna i Lund är från 1353.

Lund den Danska staden

I varje väderstreck fanns en ingång: en tull. Dessa är bevarade i kvartersnamnen: Södertull, Östertull, Norrtull och Västertull. Genom mur och vall kunde staden försvara sig mot hot utifrån.

Mot inre katastrofer hjälpte inga försvarsanläggningar. Häftiga bränder rasade gång på gång: år 1172, 1234, 1263 och 1287.

Redan på 1300-talet hade Skåne en kort tid lytt under den svenske kungen. År 1332 köpte kung Magnus Erikssonpanträtten till Skåne och Blekinge. Det dröjde dock inte länge innan Skåne åter var i danska händer. 1360 återerövrade kung Valdemar Atterdag Skåne. Han firade segern genom att tillbringa julen i Lund.

Svenskarna gjorde nya erövringsförsök. Lund attackerades svårt 1452 av Karl Knutssons armé som gick hårt fram i Lund och brände ner en stor del av staden.

Alldeles i början av 1500-talet påbörjades en förskönings av Domkyrkan. 1505-1527 byggde konstnären Adam van Dürenom Domkyrkan. Bland annat blev tornen en våning högre. Han var en stor bildkonstnär, som även förskönade kyrkan med märkvärdigt levande människo- och djurbilder. Hans arbete blev ett monument över ett tidevarv som går i graven.

1525 stod åter ett slag vid Lund. I Danmark pågick det krig som fått namnet Grevefejden. De skånska bönderna tog parti för danske Christian II, som de förgäves försökte återinsätta.

Lund den Danska staden

Borgmästare

Under medeltiden fanns det av allt att döma minst två, oftast tre, borgmästare i staden. Borgmästarämbetet växte fram oberoende av kungamakten och valen av borgmästare var en angelägenhet enbart för staden, men valen skulle bekräftas av kungen som därmed kunde skaffa sig inflytande över vilka som valdes. På 1300-talet fick också Lund sitt första rådhus som sannolikt låg vid Stortorget.

Lunds centrala betydelse under medeltiden innebar att staden drabbades hårt av krigsangrepp i slagen mellan svenskar och danskar från 1300-talet och fram till det stora slaget vid Lund år 1676. År 1318 plundrades och brandskattades Lund av svenskarna och 1452 angreps och brändes en stor del av staden ned i ett av de mest brutala angreppen i stadens historia. Det förekom även inbördes strider i form av flera bondeuppror mot stormännen. År 1182 försökte upproriska bönder storma staden och 1525 slogs en bonderevolt ned när styrkor drabbade samman i ett stort slag.

Danmarks viktigaste stad

Lund var under tidig medeltid Danmarks viktigaste stad och hade 3 000-4 000 invånare. Stadens betydelse framgår bland annat av att där från början av 1000-talet till 1440-talet fanns ett kungligt myntverk som under lång tid var Danmarks viktigaste. I början av 1300-talet tappade dock Lund en del av sin betydelse till Malmö, som anlagts som ärkebiskopens befästa färjeläge för resor över Öresund, och som hanseatisk hamnstad är i stark tillväxt, men Lund behöll positionen som kyrkligt, kulturellt och bildningsmässigt centrum.

Lund den Danska staden

Reformationen

Vid reformationen 1536 försvagades Lunds ställning påtagligt sedan de kyrkliga egendomarna sekulariserats. Vid samma tid flyttade även det kungliga myntslagarverket från Lund till Malmö, vilket visar på en kraftig nedgång även handelsmässigt. Lund förblev ett biskopssäte men tappade i betydelse vilket visar sig inte minst i att många tomter slogs samman till större, ett tecken på att staden tappade folkmängd. Det Lund som blev svenskt vid Roskildefreden 1658 var en medelstor dansk stad på omkring 1500 invånare.

Entrén

Lund den Danska staden

Lunds domkyrka

Kort historik och bilder

Textkälla: wikipedia
Bildkälla: egna foton 2018-06-05 (Anders Dernback) samt få wikipedia

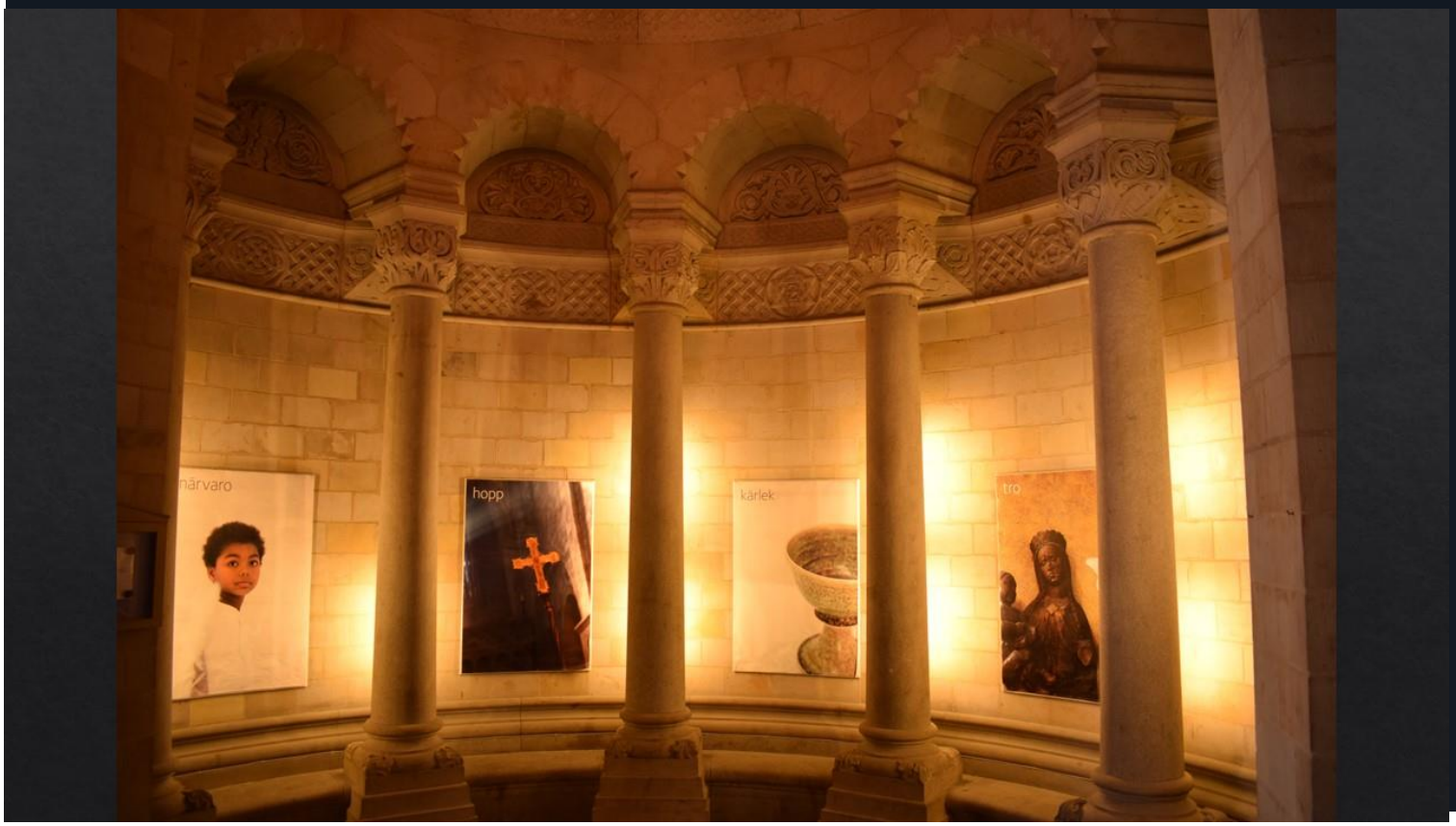

Lund den Danska staden

Altarskåpet

Lund den Danska staden

Kryptan

Kryptans högaltare invigdes 1123. Den 1 september 1145 invigdes domkyrkans högaltare och hela kyrkan, helgad åt Sankt Laurentius, kunde tas i bruk.

Viktigare inventarier

Viktigare inventarier som tillkom under det kommande 1300-talet är officiantsstolen, korstolarna och altarskåpet (1398). Det astronomiska uret kom till ungefär år 1380

Lund den Danska staden

Korstolarna

Restaurerades av Düren

Mellan åren 1510 och 1527 restaurerades kyrkan av Adam van Düren.
Tillbyggnader som märks från denna tid är bland annat den norra korsflygeln, strävpelare med spännbågar, påbyggnad av tornen och ett brunnskar i kryptan.
Adam van Düren (ibland även Adam von Düren), var en tysk skulptör och byggmästare, som verkade i Sverige och Danmark mellan 1487 och 1532. Hans arbeten utfördes i en tung stil.

Lund den Danska staden

Stora arbeten under 1700 talet

Åren 1759–1778 utfördes stora restaureringsarbeten på domkyrkan. Omfattande yttre fasadpartier fick ny sandstensbeklädnad. År 1779 var kyrkans absid i så dåligt skick att den höll på att störta ner. Kaptenen vid fortifikationen Hans Christian Dehn tillkallades men hans förslag innebar total förstörelse av absiden genom ersättandet av denna med en rak korvägg. Landshövdingen och biskopen förkastade därför planen.

Den sjuarmade ljusstakens kapell

Domkyrkans södra tvärskeppskapell domineras av en 3,5 meter hög sjuarmad ljusstake av brons. Ljusstaken ska påminna om templet i Jerusalem där en dylik ljusstake fanns. Den tillverkades vid 1400-talets slut av Harmen Bonstede i Hamburg. Till Lund skickades den i delar. Man kan fortfarande se märken efter monteringsanvisningarna. Vid foten finns fyra lejon. Mellan ljusarmarna och foten finns evangelisternas symboler.

Lund den Danska staden

Kryptan

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lunds_Domkyrka_kryptan.JPG

Det astronomiska uret

I Lunds domkyrka finns ett astronomiskt ur, Horologium Mirabile Lundense, som både dendrokronologiskt, stilhistoriskt och arkivaliskt kan dateras till 1422–25, dvs då drottning Filippa var riksföreståndare i Sverige, Danmark och Norge. Det finns en detaljerad beskrivning av uret från 1580-talet då det fortfarande fungerade, men under 1600-talet gick det i stå och ersattes av andra mer tidsenliga ur, medan det fortsatt fick stå kvar och betraktades med viss vördnad.

Lund den Danska staden

Det astronomiska uret

Det nuvarande urverket är från 1706, hopmonterat av Bertram-Larsen som också bytte ut vissa skadade delar och dessutom skapade geniala lösningar för kalenderverket och vissa monteringar.
När uret spelar kan man höra In dulci jubilo från kyrkans minsta orgel samtidigt som sex träfigurer, föreställande stjärntydarna och dessas respektive tjänare, passerar domkyrkans ena skyddshelgon Maria med Jesusbarnet. Uret spelar två gånger om dagen, klockan 12.00 och 15.00 varje dag, förutom söndag då den tidigare spelningen sker 13.00 för att inte störa högmässan.

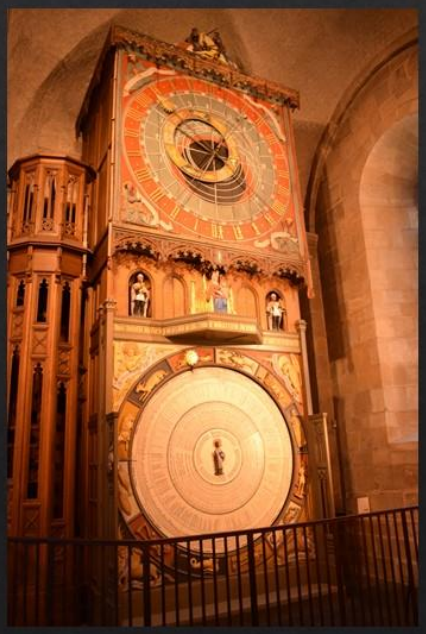

Två riddare

Överst på uret finns två riddare, som markerar timslagen. Den övre urtavlan är det astronomiska uret. Den fungerar som en vanlig klocka, med solvisaren som timvisare. Dock har urtavlan 24 timmar, dvs den tid det tar för solen att skenbart företa ett varv runt jorden. Här visas också kvartstimmar, månens position på himlen över Lund och dess olika faser; solens position och därför också när denna går upp respektive ner och var någonstans längs med Lunds horisont detta sker.

Lund den Danska staden

Den tredje visaren

Den tredje visaren är ekliptikavisaren, som visar var på ekliptikan (solbanan i Djurkretsen) solen respektive månen just nu befinner sig, dvs inte bara i vilket tecken utan också var någonstans i tecknet, med en sådan noggrannhet att det med litet övning är möjligt att även ungefärligt avläsa dagens datum. Den undre urtavlan är en kalender. Den visar när fastan inleds, och när påsk och pingst infaller. Med hjälp av tabellen kan man räkna ut den speciella veckodagen för ett vilket som helst datum mellan 1923 och 2123. Mitt i kalendern står Sankt Laurentius domkyrkans andra skyddshelgon och vid sidorna finns de fyra evangelisternas symboler. Nuvarande urtavla räcker alltså till år 2123, sedan måste den uppdateras.

Södra sidoskeppet

I domkyrkans södra sidoskepp finns en informationsdisk, en ljusglob samt diverse utställningar.

Orglar

I Lunds domkyrka finns fem orglar. Den största är läktarorgeln som byggdes 1932–1934 av det danska företaget Marcussen & Søn. Läktarorgeln har 102 stämmor fördelat på fyra manualer och pedal. Tillsammans blir detta 7 074 pipor. 1992 renoverades den av samma firma. Den minsta orgeln finns i det astronomiska uret. Den spelar In dulci jubilo dagligen. De tre andra orglarna finns i kryptan, dopkapellet och koret.

Lund den Danska staden

1085 grundlades Katedralskolan som är Nordens äldsta skola. Någon gång före 1089 grundades Allhelgonaklostret, Lunds första kloster. Under 1100-talets första hälft byggdes Lunds domkyrka och flera mindre kyrkor. På 1200-talet grundades kloster som Gråbrödraklostret och Svartbrödraklostret. Kyrkor var ett dominerande inslag i Lund under tidig medeltid. I samband med Sven Estridssons stiftsreform år 1060 då Lund utsågs till biskopssäte inleddes en omfattande kyrkobyggnadsperiod. På 1000-talet uppfördes ett tiotal ej bevarade träkyrkor i staden. På 1100-talet började dessa ersättas av stenkyrkor och fram till 1200-talets mitt uppfördes inte mindre än 27 stenkyrkor på olika platser i Lunds stadsområde. Reformationen innebar dock ett hårt slag för kyrkobyggnaderna och nästan alla revs under 1500-talets lopp. Idag finns endast Domkyrkan och Sankt Peters klosters kyrka kvar av dessa kyrkor. I Lundagård norr om domkyrkan låg ärkebiskopens residens som efter hand blev en starkt befäst borg.
Den övriga bebyggelsen i Lund bestod till en början av större stadsgårdar.

Lund den Danska staden

Under 1000-talets andra hälft och 1100-talets början genomgick bebyggelsen en större omvandling med avstyckningar av ett flertal mindre tättbebyggda tomter. Detta berodde troligen på en kraftig befolkningsökning, men också en förändrad syn på stadslivet med specialisering och arbetsdelning i stället för den tidigare självhushållningen. Till skillnad från många nordeuropeiska städer som genomgått omfattande stadsplaneförändringar har Lund behållit mycket av sitt oregelbundna medeltida gatunät. På 1130-talet uppfördes en stadsfästning runt staden i form av en jordvall och en vallgrav. En del av den ursprungligen 3700 meter långa stadsvallen finns ännu bevarad ovan jord i Stadsparken. Under medeltiden fanns fyra stadsportar, en i varje väderstreck. Staden styrdes från 1200-talet av en rådsförsamling, innan dess hade kungen det avgörande inflytandet över stadens styrelse. Under 1300-talet stärktes självstyret i de danska städerna, borgarskapet fick genom handeln större inflytande och rådet ersattes av ett borgmästareämbete. De äldsta kända borgmästarna i Lund är från 1353. Under medeltiden fanns det av allt att döma minst två, oftast tre, borgmästare i staden. Borgmästarämbetet växte fram oberoende av kungamakten och valen av borgmästare var en angelägenhet enbart för staden, men valen skulle bekräftas av kungen som därmed kunde skaffa sig inflytande över vilka som valdes. På 1300-talet fick också Lund sitt första rådhus som sannolikt låg vid Stortorget. Lunds centrala betydelse under medeltiden innebar att staden drabbades hårt av krigsangrepp i slagen mellan svenskar och danskar från 1300-talet och fram till det stora slaget vid Lund år 1676.

Lund den Danska staden

Görvel Fadersdotter

Görvel Fadersdotter (Sparre), född på Hjulsta i Uppland 1517 (årtalet 1509 finns också uppgivet), död på Börringekloster i Skåne 20 april 1605, var en svensk-dansk godsägare och länsman.

Görvel Fadersdotter uppges ha varit duktig och förståndig, med ambitionen att "lära sig att räkna som en fogde, snickra som en snickare, tänka som en professor, rita hus som en arkitekt och odla som en jordbrukare". Hon uppges ha lyckats med detta, bland annat ritade hon Torups slott i Skåne. I Lund uppförde hon den byggnad som idag kallas Stäket.

Lund den Danska staden

Torups Slott

Foto
År 2017

Foto Anders Dernback

Torups Slott

Torups slott har en historia som sträcker sig tillbaka till 1300-talet. Den ursprungliga borgen låg på en kulle som kallades Askebacken, strax norr om dagens stall och ladugårdar. Det nuvarande slottet anlades 1537 och restaurerades under åren 1602-1630, då det också fick det utseende det har idag.

Lund den Danska staden

Idag är Torup en av Nordens bäst bevarade renässansborgar, med en magnifik slottspark intill bokskogen och en trädgårdsanläggning med spår från fem sekler. Byggnaden vid entrén till slottsparken kallas Mellangården och rymde ursprungligen herrskapsstallarna. Den byggdes om 1737.

Lund den Danska staden

Görvel Fadersdotter *(Sparre), änka efter Truid Gregersen Ulfstand uppförde den nuvarande slottsbyggnaden, till sin sons ära. Hon gifte sedan om sig med det danska riksrådet Lave Brahe (1500–1567). Så kom Torup så småningom till släkten Grubbe. Under Sigvard Grubbes tid besöktes Torup ofta av Kristian IV. Han lät soldater dämma upp den sjö som omgav slottet fram till 1775. År 1647 köpte Corfitz Ulfeldt Torup, som dock indrogs av svenska kronan 1660, men 1735 fick Ulfeldts dotterson Jochum Beck tillbaka det.*

Den 21 maj 1775 skedde en tragisk olycka vid Torups slott, då kornetten Fredrich Trolle (Trollenäs gård) tillsammans med sin moster Fredrica Harmens och sina systrar Brita Sophia Trolle och Elisabeth Augusta Trolle i samband med en promenad skulle ge sig ut på en roddtur i slottssjön. Det bar sig inte bättre än att ekan kantrade och alla fyra, ej simkunniga, hamnade i vattnet. Trots snabba insatser och senare återupplivningsförsök gick deras liv inte att rädda. Händelsen fick stor uppmärksamhet i landet

Trollenäs Gård Eslöv

Lund den Danska staden

Görvel Fadersdotter Sparre tog initiativ till att bygga det nya slottet i Torup, efter att den gamla borgen Askebacken förstörts. Det rådde oroliga tider och slottet försågs därför med ett ordentligt försvar. För att göra det extra svårt att inta, byggdes Torup slott mitt i en konstgjord sjö på gammal sankmark. Från 1790 började sjön tappas ur och marken uppodlades istället till äng.

Lund den Danska staden

Senare kom slottet att tillhöra släkten Stjernblad och 1812 hovmarskalk Gustaf Julius Coyet (1775-1862), som återställde det förfallna slottet. Därefter ägdes godset av Gösta Coyet fram till 1924. Vid hustrun Henriettes död 1941 tillföll Torup dottern Amelie, gift med Otto von Leithner. Deras son Ernst Gustav ärvde godset 1956. Efter hans död såldes Torup 1970 till Malmö stad. Von Leitners arvingar fortsatte att disponera slottet fram till 2012, även om de enligt avtalet skulle ha kvar dispositionsrätten till 2035.

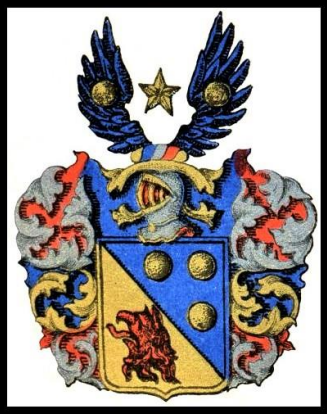

Vapensköld Stjernblad

Lund den Danska staden

Staden försågs 1134 med mur och vall. Stadsparksvallen - Högevall - är den enda del som finns kvar i dag, men muren och vallens sträckning är relativt väl bevarad i gatunätet: Södra Esplanaden, Östra Vallgatan, Biskopsgatan, Allhelgona Kyrkogata, S:t Laurentiigatan, Clemenstorget, Bangatan. I varje väderstreck fanns en ingång: en tull. Dessa är bevarade i kvartersnamnen: Södertull, Östertull, Norrtull och Västertull. Genom mur och vall kunde staden försvara sig mot hot utifrån.

Lund den Danska staden

Redan på 1300-talet hade Skåne en kort tid lytt under den svenske kungen. År 1332 köpte kung Magnus Erikssonpanträtten till Skåne och Blekinge. Det dröjde dock inte länge innan Skåne åter var i danska händer. 1360 återerövrade kung Valdemar Atterdag Skåne. Han firade segern genom att tillbringa julen i Lund.

Svenskarna gjorde nya erövringsförsök. Lund attackerades svårt 1452 av Karl Knutssons armé som gick hårt fram i Lund och brände ner en stor del av staden.

Alldeles i början av 1500-talet påbörjades en förskönings av Domkyrkan. 1505-1527 byggde konstnären Adam van Dürenom Domkyrkan. Bland annat blev tornen en våning högre. Han var en stor bildkonstnär, som även förskönade kyrkan med märkvärdigt levande människo- och djurbilder. Hans arbete blev ett monument över ett tidevarv som går i graven.

1525 stod åter ett slag vid Lund. I Danmark pågick det krig som fått namnet Grevefejden. De skånska bönderna tog parti för danske Christian II, som de förgäves försökte återinsätta.

Lund den Danska staden

Kyrkans makt krossas och Lund blir en småstad
I och med reformationen är Lunds tid som maktcentrum förbi. Genom att kyrkan förlorade maktkampen mot staten, förlorade även Lund sin särställning. När Christian III 1536 lät fängsla ärkebiskop Torben Billevar den kyrkliga makten bruten.

Alla danska biskopar avsattes och ersattes av evangeliska superintendenter. 1537 blev Frans Vormord sensuperintendent. 1550 revs på Christian III:s befallning Lunds kyrkor. Alla kyrkor revs utom Domkyrkan och Klosterkyrkan. Drottens kyrka, som tillhörde ett premonstratenserkloster, har grävts fram och är i dag museum.

Kunglig gåva blev grundplåt till lasarettet
Fredrik II lät 1578-84 bygga ett hus alldeles i närheten av Domkyrkan. Det finns fortfarande på samma plats i Lundagård och kallas Kungshuset eller Lundagårdshuset.

1644 tar den svenska hären under Gustaf Horn sitt högkvarter i Lund, som därvid härjas svårt. Det går illa för danskarna och i freden i Roskilde 1658 förlorar de Skåne.

Lund den Danska staden

Ærkebispesædet i Lund

Ærkebisperne af Hamburg-Bremen var stærkt knyttede til og udnævnt af de tyske konger (fra 962 kejsere), hvorfor pavedømmet, som fra ca. 1075 lå i voldsomme stridigheder med de tyske kejsere (investiturstriden), gerne så en modvægt udvikle sig i Norden. Efter nogle følere fra Rom resulterede dette i, at paven ophøjede Lund til ærkebispesæde for hele Norden i 1103 el. 1104 under ærkebisp Asser. I de første ca. 50 år herefter benyttede ærkebisperne af Hamburg-Bremen enhver gunstig lejlighed til at forsøge at få overherredømmet over Norden tilbage.

Lund den Danska staden

Ærkebisp i Lund fra 1254

I 1252 blev Jakob Erlandsen valgt til ærkebiskop af domkapitlet i Lund, men på grund af modstand fra kong Christoffer 1., der førte sig ret så voldsomt frem mod gejstligheden i Lund, kunne han først i 1254 overtage embedet efter et forlig, der indebar, at Jakob aflagde troskabsed til kongen. Den nyslåede ærkebisp lagde snart ud med en kraftig kritik af de kirkelige lovregler, der var gældende i Skåne, idet de, som sandt var, var langt bag efter udviklingen i den internationale kirkelige ret, kanonisk ret. Christoffer 1. reagerede på kritikken ved at fremføre den ældste skriftfæstede skånske kirkeret fra ca. 1170 som stadigt gældende. Målet hermed var at trænge den selvstændige kirkelige lovgivnings- og domstolskompetence tilbage til fordel for verdslig ret. Det var en målsætning, der fik opbakning fra de skånske stormænd på tingene rundt omkring i ærkestiftet.

Jakobs Erlandsens død 1274

Ærkebisp Jakob Erlandsen blev begravet i Franciskanernes Klosterkirke i Lund. Da arkæologer i begyndelsen af 1970'erne udgravede kirken, fandt de på et centralt sted en grav med en kiste, hvori der lå et stærkt sønderdelt skelet, hvis kranium bar tydelige præg af, at den afdøde var blevet dræbt med et skud fra en armbrøst.

Lund den Danska staden

Ingen aning? Danska kungar på 1200 talet

Christoffer 1., ca. 1219-1259
Konge i Danmark 1252-59. Især kendt for sine stridigheder med ærkebiskop Jakob Erlandsen.
Christoffer var yngste søn af Valdemar 2. Sejr (konge 1202-41) og dennes anden dronning Berengaria af Portugal. Faderen forsøgte fra 1232 at sikre arvefølgen og et rimeligt forhold mellem sine da levende sønner fremover. Den ældste, Erik (Plovpenning), blev kronet til konge, mens de yngre sønner efter europæisk mønster blev tildelt mindre fyrstelen som standsmæssige forsørgelsesområder. Den næstældste, Abel, blev hertug af Slesvig 1232, mens Christoffer blev herre/hertug af Lolland og Falster. Et par sønner, født uden for ægteskabet, blev også forsørget med fyrstelen.
Kort efter faderens død i 1241 viste det sig imidlertid, at de yngre sønner ikke var tilfredse med deres positioner, og det udløste borgerkrig i landet. Borgerkrigen endte med, at Erik Plovpenning på dramatisk vis blev myrdet og kastet i fjorden Slien i 1250. Selvom der næppe kan være tvivl om, at Abel stod bag drabet, lykkedes det ham at efterfølge sin sønneløse bror som konge. Abel faldt imidlertid i krig allerede i 1252, hvorefter Christoffer formåede at overtage kongeværdigheden.

Lund den Danska staden

Fantasiporträtt av kung Kristofer från omkring 1575 i Ribe domkyrka

Kristofer utnämndes av fadern till "herre" över Lolland och Falster och understödde 1247 sin broder Abel i striden mot den äldste brodern, konung Erik Plogpenning; han blev tillfångatagen av kungen 1248, men försonades med denne. Sedan Erik mördats 1250 och Abel stupat i kriget mot friserna 1252, lät Kristoffer välja sig till konung på Viborgs landsting och kröntes i Lund samma år, trots att han året förut lovat understödja brorsonen Valdemars val till konung, vilket lade fröet till den långvariga kampen mellan kungahusets två linjer.

Lund den Danska staden

Vid hertig Valdemars död 1257 ville Kristoffer annektera Slesvig som hemfallet län, men råkade därigenom på nytt i bråk med grevarna av Holstein, som ville tillförsäkra länet åt Erik, den yngre brodern. Till detta kom även slutligen en bitter tvist med ärkebiskop Jacob Erlandsen i Lund om kyrkans ställning gentemot kungamakten, och då denna strid tilltog i styrka, lät Kristoffer i februari 1259 fängsla ärkebiskopen. Detta medförde incidenter över en stor del av landet och även ett angrepp av furst Jarimar av Rügen på Köpenhamn som slutade med att staden intogs. Jacob Erlandsen, död 18 februari 1274 på Rügen i nuvarande Tyskland, var ärkebiskop i Lunds stift från 1254 till sin död. 1252 valdes han till ärkebiskop i Lund, men kunde först 1254 överta denna plats, mot kungens vilja. I Skåne satte sig Jacob Erlandsen till motvärn och bestred kungens rätt att kalla kyrkans underlydande till ledung och krävde för alla intäkter rättsliga böter, danaarv med mera. Till en början hade han stöd av skåningarna men då han försökte bringa den skånska kyrkorätten i närmare överensstämmelse med den kanoniska väckte han deras motstånd, under ledning av Jacob Erlandsens egen bror Nils, gälkare i Skåne. 1258 inte bara vägrade han att själv kröna kungens son, Erik Klipping, utan hotade även biskoparna med bannlysning, om de gjorde det. Då lät kung Kristofer I Jacobs egen bror Nils Erlandsen fängsla honom. Vid Kristofers död ett par månader senare befriades Jacob ur fångenskapen, men var fortfarande oförsonlig.

Lund den Danska staden

Jacob Erlandsens grav i Lunds domkyrkas tvärskepps södra mur.

Enligt de skriftliga källorna dog han i Rügen 1274 under återresan. Hösten 1972, under en arkeologisk utgrävning av Klostergatan i Lund, påträffades hans grav i ruinen efter gråbrödrakyrkans kor. Graven visar att hans kropp skelleterats innan den transporterats till Lund för begravning.

Lund den Danska staden

Kalkmålning av kung Erik från 1282 i Tallinn.

Regeringstid 29 maj 1259–22 november 1286

Erik Klipping, Erik V Kristoffersson, född 1249, död 22 november 1286, var kung av Danmark 1259–1286. Han var son till sin företrädare kung Kristofer I (död 1259) och Margareta Sambiria av Pommerellen (död 1282).

Vid faderns död 1259 låg danska kronan i konflikt med ärkebiskop Jacob Erlandsen och Köpenhamn var intaget och Själland invaderat av furst Jarimar av Rügen och hertig Erik Abelsen av Slesvig. Både Sverige och Norge ställde anspråk på den danska tronen genom den tidigare kungens Erik Plogpenning döttrar Sofia och Ingeborg. Den tioårige Eriks kröntes juldagen 1259 i Viborgs domkyrka.

Lund den Danska staden

På grund av ekonomiska problem i riket pantsattes (d.v.s. som säkerhet för stora lån) större delen av rikets territorier och hamnade i tyska furstars och riddares händer. År 1332 förvärvade den svenska rådsregeringen panträtten till Skåne och Blekinge för 32 000 lödiga mark. Efter hans död valdes ingen efterträdare, en tid som i Danmark minns som "kungalös". År 1315 hade Kristofer II genom en omfattande gåva till klostret Sorø säkrat sig och sin fru en plats i kyrkan, där en (förmodligen lybsk) bronsmonumentet har bevarats.

Kristofer II, född 29 september 1276, död 2 augusti 1332, var kung av Danmark 1320–1326 samt 1329–1332, hertig av södra Halland 1307–1326 och hertig av Samsø. Dåliga affärer.

Estridska ätten var en dansk kungadynasti 1047–1412, uppkallad efter kungadottern Estrid Svensdotter av Danmark. Hon och hennes skånske make Ulf Torgilsson blev stamföräldrar till alla danska monarker från sonen kung Sven Estridsson till och med unionsdrottningen Margareta, i rakt nedstigande led. Margareta och fyra ytterligare svenska drottninggemåler tillhörde ätten, liksom även de svenska kungarna Magnus Nilsson och Magnus Henriksson.

Lund den Danska staden

Magnus Nilsson (danska: Magnus Nielsen), född omkring 1106–1107, död 4 juni 1134, var prins av Danmark och valdes till kung av götarna. Magnus var son till kung Niels och hans svenskfödda drottning Margareta (dotter till Inge den äldre). Gift med Rikissa av Polen, far till Knut V av Danmark. Av Snorre Sturlasson kallas han Magnus den starke.

Enligt Saxo Grammaticus valdes Magnus till kung av Sverige efter Inge den yngres död av götarna cirka 1125, men valet accepterades inte av svearna. De skall ha valt en egen kung, men denne skall ha dödats av götarna. Därefter skall Magnus ha accepterats som kung, men då var han upptagen av inbördeskrig i Danmark, och Sverker den äldre valdes till kung. Han gifte sig, troligen 1128, med Rikissa av Polen, dotter till hertig Boleslav III av Polen och Salomea av Berg. De hade sonen Knut, sedermera dansk kung.

Lund den Danska staden

Staden anlades på en ås där en nord-sydlig väg och en östvästlig väg (mellan Lomma och Dalby) korsades. I Uppåkra hade då sedan länge funnits mäktig hövdingar, vars inflytande plötsligt minskade vid tiden för Lunds tillblivelse. Även den mäktiga kyrkan ville genom Lund stärka sitt grepp över den ännu inte helt kristnade befolkningen. Vid den här tiden omfattade det danska väldet, förutom själva Danmark och Skåneland, även Norge, Island, Grönland och större delen av dagens England.

Så här ungefär såg fru Gjörvels gård ut på 1500-talet. Observera fiskdammarna! De båda tegelhusen finns kvar än idag, det högra är Stäket.

Lund den Danska staden

Vid Kiliansgatan, mitt i Lunds stadskärna, ligger Kanikresidenset. Idag ingår det medeltida huset i Folkets hus stora komplex och avtecknar sig tydligt mot den moderna, kopparklädda gatufasaden genom sin putsade tegelvägg och små fönsteröppningar. Kanikresidenset har en koppling till medeltidens domkyrkovärld i Lund. En kanik var en av medlemmarna i domkapitlet där de tillsammans med biskopen beslutade i frågor som berörde stiftet. Medlemmarna tillhörde samhällets högre skikt, vilket bland annat avspeglade sig i deras bostad. Hus i tegel var vid den här tiden exklusiva och genom sina tre våningar var huset betydligt högre än de flesta av stadens övriga hus. Genom byggnadsarkeologiska undersökningar har residensets äldsta delar daterats till 1200-talet. Det tillhör en av de ytterst få byggnaderna från den tiden som bevarats till våra dagar. Det äldsta källmaterialet för huset är från 1346. Här meddelas att kaniken vid domkapitlet Nils Bunkeflo testamentariskt skänker sin gård till en altarstiftelse i domkyrkan i Lund. Kanikresidenset var i domkyrkans ägo till mitten av 1600-talet och kom därefter att tillhöra privatpersoner, däribland kända profiler inom universitetet som professorerna Samuel Pufendorf och Andreas Stobaeus. Genom olika om- och tillbyggnader har huset allt sedan slutet av medeltiden kraftigt förändrats.

Lund den Danska staden

Lund, omgivet av en bördig slättbygd, anses ha uppstått genom kungligt initiativ under sen vikingatid. Själva grundläggningstiden anges till 1020 då Knut den Store lät anlägga ett myntverk.

Knut den store (Knut Svensson) (engelska Canute the Great, danska Knud II den store, norska Knut den mektige), född cirka 995 i Danmark, död 12 november 1035 i Shaftesbury i Dorset i England, var kung av England från 1016, kung av Danmark från 1018 och kung av Norge från 1028, samt guvernör av Schleswig och Pommern.

Lund den Danska staden

Stäket i Lund
Besöksmål / Byggnadsminnen / Stäket i Lund
Med sitt förnäma läge vid en av stadens huvudgator och trappstegsgavlar berättar Stäket om 1400- och 1500-talens profana tegelhus. Byggnaden har ingått i en stadsgård, som under en tid
Kort efter att universitet i Lund hade grundats 1666 inrättades ett bibliotek. Det var först inrymt i Kungshuset/Lundagårdshuset, som var den tidens universitetshus.
Wickmanska gården med sitt centrala läge i hörnet av Bredgatan och Paradisgatan berättar om de många handelsgårdar som låg utmed Lunds huvudinfart från norr. Gården tillhör.

Krognoshuset, beläget vid Mårtenstorgets nordvästra hörn, är Lunds äldsta bevarade profana byggnad.
Huset uppfördes troligen omkring år 1300 och ingick i en privat gårdsanläggning som omfattade hela det nuvarande Mårtenstorget.
Under 1300- och 1400-talet ägdes huset av den danska adelssläkten Krognos.

Lund den Danska staden

Kungshuset, även Lundagårdshuset eller Gamla akademien, är en byggnad i Lundagård i Lund.
Huset byggdes 1578–1584, men hade då bara två våningar. Det tjänade ursprungligen som residens för danske kungens länsman. Vid besök i staden bodde danske kungen i regel i huset. Under en period på 1600-talet ägdes och beboddes huset av superintendenten (biskopen) Peder Winstrup,

Lund den Danska staden

Sankt Peters klosters kyrka eller Klosterkyrkan är en kyrka belägen strax väster om järnvägen i Lund. Den är församlingskyrka i Sankt Peters klosters församling i Lunds stift. Den nuvarande kyrkan är från 1300-talet och uppförd i rött tegel i gotisk stil. Sankt Peters klosters kyrka byggdes som klosterkyrka i ett nunnekloster. Klosterkyrkan är, vid sidan av domkyrkan, den enda kvarvarande av det tjugotal kyrkor som fanns i det medeltida Lund. Övriga kyrkor och kloster revs i samband med

Lund den Danska staden

Stäket är ett hus vid Stora Södergatan i centrala Lund. Huset härstammar från 1570-talet och var i äldre tid känt som "Fru Görvels gård" efter Görvel Fadersdotter (Sparre) vilken såsom rik änka ägde det under 1500-talets slut. Stäket utgjorde den norra längan av gården.

I sin nuvarande utformning är Stäket ett resultat av en renovering 1957 och rymmer sedan dess en restaurang, som även den heter Stäket. Sedan 1954 ligger medeltidshuset precis intill Åhléns varuhus (tidigare Tempo, ännu tidigare Epa).